

Serap BUYURGAN

Prof. Dr., Başkent Üniversitesi, sbuyurgan@baskent.edu.tr, Ankara-Türkiye

ORCID: 0000-0001-8858-2161

BİR CUMHURİYET KADINI: NEVİDE GÖKAYDIN

Özet

Cumhuriyetin ilanı ile birçok alanda gerçekleşen yenilikler, gelişmeler, hak ve özgürlükler, eğitim öğretim alanında ve özellikle de kadın hakları ile ilgili önemli özgürlüklerin de habercisi olur. Nevide Gökaydın Cumhuriyetin kadına sağladığı tüm haklardan yararlanarak eğitimini ve mesleki gelişimini sağlamış, kişiliği, yeteneği ve mesleğine olan saygısı ile ülkesine uzun yıllar hizmet etmiş önemli sanatçı eğitimcilerimizden biridir. Araştırmanın amacı, sanatçı eğitimci Nevide Gökaydın'ın yaşamı ve eğitim süreci, eğitimci kişiliği, bilimsel ve sanatsal çalışmaları ile yaşama katkılarını ortaya koymaktır. Araştırma örnek olay tarama modeli ile yapılmıştır. Araştırma verileri Nevide Gökaydın ile yapılan yüzyüze görüşmeden, kızı Ayşe Önder ile yapılan görüşmelerden, Nevide Gökaydın'a ait belge ve bilgi arşivinden ve yazdığı bilimsel kitaplardan elde edilmiştir. Tam bir Cumhuriyet kadını olan Nevide Gökaydın, alanında çok iyi yetişmiş güçlü bir sanat eğitimcisi, üretken bir sanatçı, toplumsal olaylara, sorunlara duyarlı, bu sorunlarla ilgili çözüm yolları arayan, destek veren kişilikte sosyal bir insan olarak kalıcı izler bırakmıştır ve sanat tarihi içerisinde yaşamaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nevide Gökaydın, Yaşamı ve Eğitim Süreci, Eğitimci Kişiliği, Bilimsel ve Sanatsal Çalışmaları.

A REPUBLICAN WOMAN: NEVİDE GÖKAYDIN

Abstract

The innovations, developments, rights, and freedoms that took place in many fields with the proclamation of the Republic also heralded important freedoms in the field of education and especially women's rights. Nevide Gökaydın is one of our important artist educators, who has benefited from all the rights that the Republic has given to women has provided her education and professional development and has served her country for many years with her personality, talent, and respect for her profession. The research aims to reveal Nevide Gökaydın's contributions to life through her life and education process, her personality as an educator, scientific and artistic works. The research was carried out with the case study scanning model. Research data were obtained from the face-to-face interview with Nevide Gökaydın, interviews with her daughter Ayşe Önder, the documents and information archive of Nevide Gökaydın, and the scientific books she wrote. A true Republican woman, Nevide Gökaydın has left permanent traces as a well-trained and strong art educator, a productive artist, a social person who is sensitive to social events and problems, seeks solutions for these problems, and supports them, and she continues to live in the history of art.

Keywords: Nevide Gökaydın, Her Life and Educational Process, Her Personality as an Educator, Her Scientific and Artistic Works.

1. Giriş

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyetin ilanından sonra her alanda ülke kalkınması adına girişimlerde bulunmuş; toplumun eğitimi en önemli hedeflerinden biri olmuştur. "Eğitimdir ki bir

ulusu ya özgür, bağımsız, şanlı, yüce bir toplum halinde yaşatır ya da bir ulusu tutsaklığa ve yoksulluğa terk eder.”, “Ulusal eğitim işlerinde kesinlikle zafere ulaşmak gerekir. Bir ulusun gerçek kurtuluşu ancak böyle olur. Bu zaferin sağlanması için hepimizin tek vücut ve tek düşünce olarak esaslı bir program üzerinde çalışması gerekir.” Diyerek tam bağımsızlık ve ilerleme yolunda eğitimin önemini ortaya koymuştur (Çotuksöken, 1994, s. 78-79). Yine ulu önderimiz sanatın bir toplumun varlığındaki ve gelişmesindeki rolünü ve önemini “Güzel sanatlarda başarı, bütün devrimlerin başarılı olduğunun en kesin kanıtıdır. Bunda başarılı olamayan uluslara ne yazık ki. Onlar bütün başarılarına karşın, uygarlık alanında yüksek insanlık niteliğiyle tanınmaktan daima yoksun kalacaklardır.” (1936), “Yüksek bir insan topluluğu olan Türk ulusunun tarihsel bir özelliği de güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki ulusumuzun yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, doğuştan zekasını, bilime bağlılığını, güzel sanatlar sevgisini ve ulusal birlik duygusunu durmadan ve her türlü incelemelerle besleyerek geliştirmek ulusal ülkümüzdür.” (1933) sözleriyle ifade etmiştir (Çotuksöken, 1994, s. 104). Cumhuriyetin ilk Maarif Vekili olan İsmail Safa (Özler) döneminde eğitim politikasının belirlenmesi için oluşturulan “Misak-ı Maarif”te eğitim ve öğretimin hedeflerini belirleyen şu ilkeler yer almıştır: İlköğretimi fiilen umumi hale getirmek, herkese okuma yazma öğretmek, vatandaşları milliyetçi, halkçı ve cumhuriyetçi yetiştirmektir. Aynı Misak’ta eğitimin genel hedefi de, “Türk milletini medeniyet safında en ileriye götürmek ve yeni nesilleri Türk olmak hassasiyetinin istilzam ettiği gayeye en kısa zamanda varmayı mümkün kılacak aşk, irade ve kudretle yetiştirmek” olarak belirlenmiştir. Yeni milli eğitim politikasının en önemli adımı 3 Mart 1924’de kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretimin Birleştirilmesi) ile atılmıştır. Kurulan yeni devletin ilme ve fenne dayalı çağdaş, laik ve milli özellikler taşıyan bir eğitim sistemi ile kalkınabileceğine inanan Atatürk, bu kalkınmada öğretim birliğinin önemi üzerinde durmuştur (Yılmaz, Ertan, Sarımay, Dağıstan, Kılınçkaya Sezer, AYTEPE, Aktaş, 1998, s. 200).

Atatürk her zaman, Türk kadının ülkenin varoluşunda ve geleceğinde ne kadar önemli olduğunu dile getirmiş ve ona hak ettiği değeri vermiştir. İzmir’de halk ile yaptığı bir konuşmasında: “Bu günün icablarından biri de kadınlarımızın her bakımdan yükselmelerini sağlamaktır. Bundan dolayı kadınlarımız da alim ve mütefennin olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim derecelerinden geçecekler ve sonra kadınlar sosyal hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirinin yardımcısı olacaklardır.” (31.1.1923) Demıştır. Aynı yıl Konya’da kadınlarla yaptığı bir konuşmada: “Ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluş ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar himmet gösterdim, diyemez.” Diyerek Anadolu kadınının fedakarlığını ve gücünü ifade etmiştir. Yine 1925 yılında Kastamonu’da halka yaptığı konuşmasında: “Bir sosyal toplum, bir millet erkek ve kadın denilen iki cins insandan meydana gelmiştir. Kabil midir ki, bir kitlenin bir parçasını ilerletelim, diğerini ihmal edelim de kitlenin bütünü ilerleyebilsin? Mümkün müdür ki, bir topluluğun yarısı topraklara zincirle bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselebilsin? Şüphe yok, ilerleme adımları, dediğim gibi, iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve ilerleme, yenilik alanında birlikte yol almak lazımdır.” (30.8.1925) diyerek kadınlara her anlamda eşit haklar tanınmasına vurgu yapmıştır (Aydemir, 1986, s. 804-805).

17 Şubat 1926’da Medeni Kanun kabul edilmiş, İsviçre Kanunu temel olarak alınan Medeni Kanunumuzda, Türk kadınına aile ve cemiyet içinde hüviyet verilmiştir. 3 Nisan 1930 yılında Belediye seçimlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı getirilmiştir. 2 Temmuz 1932’de bir Türk kızı Keriman Halis Dünya Güzeli seçilmiştir. 5 Aralık 1934’de Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır (Altın, 1986, s. 879-885). Mustafa Kemal Atatürk ve onun kurduğu Türkiye Cumhuriyeti’nin kadına verdiği değer ve tanıdığı haklar birçok gelişmiş dünya devletlerinden öncedir. Türkiye Cumhuriyeti’nde birçok alanda (sanat, bilim, hukuk, spor) öncü kadınlar ortaya çıkmış, ülkelerinin onlara tanıdığı haklarla yurt dışında da eğitimlerini sürdürmüş, alanlarında güçlü, üretken bireyler olarak ülkelere hizmet etmişlerdir. Araştırmada bir Cumhuriyet kadını olan sanatçı eğitimci Nevide Gökaydın’ın yaşamı ve eğitim süreci, eğitimci kişiliği, bilimsel ve sanatsal çalışmaları ile yaşama katkıları ortaya koyulmuştur.

2. Yöntem

Araştırma, örnekolay tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar. Araştırmaya konu olan birey ya da nesne kendi şartları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 1991, s. 77). Örnekolay tarama modelleri evrendeki belli bir ünitenin (birey, aile, okul, hastane, dernek vb.) derinliğine ve genişliğine, kendisini ve çevresi ile olan ilişkilerini belirleyerek o ünite hakkında bir yargıya varmayı amaçlar. Bunlara “monografi” çalışmaları da denir (Tütengil, 1975, s. 78’den Akt. Karasar, 1991, s. 86). Belirli bir dönem, yer ya da kişiyi ele alan, kitap haline gelmiş bilimsel çalışmalar olarak da açıklanan monografi çalışmaları, her alanda yapılmıştır, sanat tarihi alanında da sayısız araştırmalar mevcuttur (Sözen, Tanyeli, 1992, s. 165).

3. Çalışma Grubu

Çalışma, Sanatçı eğitimci Nevide Gökaydın’ın yaşamı ve eğitim süreci, eğitimci kişiliği, bilimsel ve sanatsal çalışmaları ile yaşama katkılarını içermektedir.

4. Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri, Nevide Gökaydın hayatta iken araştırmacı tarafından yüzyüze yapılan görüşmeden, kızı Ayşe Önder ile yapılan görüşmelerden, Nevide Gökaydın’a ait arşivden, hakkında yazılan yazılardan, yazdığı bilimsel kitaplardan elde edilmiştir.

5. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen veriler, sanatçı eğitimci Nevide Gökaydın’ın yaşamı ve eğitim süreci, eğitimci kişiliği, bilimsel ve sanatsal çalışmaları ile yaşama katkılarını ortaya koymak amacıyla derlenerek yorumlanmıştır.

6. Bulgular ve Yorum

6.1. Nevide Gökaydın’ın Yaşamı ve Eğitim Süreci (Selanik 1923-Ankara 17 Şubat 2017)

Bir Cumhuriyet kadını olan Nevide Gökaydın 1923 Selanik doğumludur (Görsel 1). 1925-26 yıllarında Nevide Gökaydın ve ailesi İstanbul’a yerleşmek üzere Selanik’ten ayrılır; ancak trende Nevide hastalanır, hastalığı ağırlaşınca aile endişelenir. Baba Edirne’de trenden inmek istediklerini yetkililere iletir. Ancak İstanbul’a yerleşme izinleri olduğu için izin verilmez; bir şartla isteklerinin kabul edilebileceği söylenir. Mübadele şartları gereği Yunan hükümetinin Selanik’teki mallarına karşılık Türkiye’de vermeleri gereken mallardan vazgeçmeleri durumunda Edirne’de trenden inebilecekleri ifade edilir. Baba anında kabul eder ve bir belge imzalayarak Edirne’de trenden inerler. Selanik’te tekstil ticareti yapan babası Edirne’de tütün ticareti yapar. Aile kısa bir süreliğine Edirne’den İstanbul’a gider. Oradan Mersin’e giderler. Baba Mersin’de su ticareti yapar. Mersin’den tekrar İstanbul’a dönerler. Babası İstanbul’da kendilerinden çok daha önce İstanbul’a göçmüş olan dedesinin şirketinde çalışmaya başlar. Derviş Ali sülalesi zengin ve kalabalık bir sülaledir. Nevide Gökaydın’ın babasının ilk evliliğinden bir ağabeyi vardır. Eşini kaybeden babasının annesi ile evliliğinden ikiz kız kardeşleri daha sonra da ikiz erkek kardeşleri olur. Bir erkek kardeşini kaybeder (Ayşe Önder, kişisel görüşme, Şubat 2018).

Görsel 1. Nevide Gökaydın ve annesi, Selanik, 1925-26

İlkokulu Edirne Alience Français'de Fransızca olarak tamamlar. İstanbul Cağaloğlu Kız Ortaokulu'nda eğitim görürken buradaki resim öğretmeni Feyhaman Duran ve eşi Güzin Duran kendisini resim sanatına yönlendiren isimler olur. Çapa Kız Muallim Okulu'nda eğitimini tamamladıktan sonra, kısa bir süre, Güzel Sanatlar Akademisi Çallı Atölyesi'nde çalışır (Önder, 2000).

Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nden mezun olur (1941) (Görsel 2). Gazi Eğitim Enstitüsü'ne giriş hikayesini şöyle anlatır: “Merhaba sevgili yavrularım, ben Gazi Eğitim Enstitüsü mezunuyum. O yıllarda okula girebilmek için manzara resmi ve teknik resim çizmek, bir de kompozisyon yazmak gerekiyordu. Benim kompozisyonum ve desenim çok iyiydi. Ancak annem beni evden dışarı çıkarmadığı için manzara resmini evde bir kartpostalıdan kopya ettim. Serbest konulu bir kompozisyon yazdım, evimizdeki ütüyü de teknik resim için çizdim ve yolladım. Daha sonra okulda hocalarım, “Nevide, senin desenin çok güçlü neden sınavda bize kopya bir manzara resmi yolladın?” diye sordular; ben de annemin beni sokağa hiç yollamadığını söyleyerek durumu açıkladım” (Buyurgan, Aralık 2004).

Görsel 2. GEE, Resim Bölümü, Şinasi Barutçu'nun Dersinde, Kemal Gökaydın, Nevide (Dölen) Gökaydın, 1939

1941 yılında resim öğretmenliğine kendi isteği üzerine Balıkesir Savaştepe Köy Enstitüsü'nde başlar (Görsel 3, Görsel 4); Gazi Eğitim Enstitüsü'nde sınıf arkadaşı olan Kemal Gökaydın ile Savaştepe Köy Enstitüsü'ne tayinleri birlikte çıkar; orada evlilik kararı alırlar ve evlenirler. Bir erkek, iki kız üç çocuğu olur; ortanca çocuğunu (kız)

doğduktan kısa bir süre sonra kaybeder; oğlu Atila Gökaydın ve kızı Ayşe Önder avukat olur (Ayşe Önder, kişisel görüşme, Şubat 2018).

Savaştepe Köy Enstitüsünden sonra, sırasıyla Kızılçullu Köy Enstitüsü ve İstanbul Resim Semineri'nde görev yaptıktan sonra (Görsel 5), Gazi Eğitim Enstitüsü, Resim Bölümü'ne öğretmen olarak atanır (1951) (Görsel 6) (Önder, 2000).

Görsel 3. Savaştepe Köy Enstitüsü, öğretmen arkadaşlarıyla, 1940-1947

Görsel 4. Savaştepe Köy Enstitüsü, öğretmen arkadaşlarıyla, 1940-1947

Görsel 5. İstanbul Resim Semineri'nde öğrencileriyle, Heykel ve Grafik Sanatlar Dersinde, 1945

Görsel 6. GEE, Resim-İş Bölümü öğretmenleri, Nevide Gökaydın, sağda Refik Epikman, yanındaki Nurettin Can Gülekli, 1959-60

1958 yılında British Council'den kazandığı üç yıllık bursla İngiltere'de, Bath Academy of Art'a gider. Burada yaptığı lisansüstü çalışmada, gravür dalında Prof. Henry Cliff, kumaş baskı dalında Prof. Stephen Russ, seramik dalında Prof. James Tower, litografi dalında Prof. Clifford Ellis ile çalışır (Görsel 7, Görsel 8).

Görsel 7. Bath Academy of Art'ta Litografi Eğitimsi Clifford Ellis'le, 1958

Görsel 8. Litografi Atölyesi, 1958

Bu dönem içerisinde davet edildiği çeşitli ilkökul ve sanat okullarında, eğitim ve öğretim metodlarını inceler ve konuşmalar yapar. Bu konuşmalarında Türkiye'de hazırladığı film şeritlerini (İstanbul'un Zaptı, Kurtuluş Savaşı, Kaz Çobanı ve Taçlı Yılan, Nasreddin Hoca'nın "Ye Kürküm Ye" hikayesi gibi) sınıflarda göstererek Türkiye'yi tanıtır. Yine aynı dönemde ICI (Imperial Chemical Industry) Boya Sanayi'nin Manchester'deki bölümünde boya kimyası üzerinde araştırmalar yapar. Bu araştırmalarının ürünlerini Türkiye'ye döndüğünde yazdığı "Yaratıcı Kumaş Baskı Teknikleri" adlı Gazi Üniversitesi tarafından basılan kitabında toplar. University of London, Institute of Education'da bir seri konferansa katılır. Akademideki çalışmaları okul tarafından satın alınarak hem okulda, hem de Londra'daki galerilerde sergilenir (Önder, 2000).

1967 yılında ikinci kez İngiltere'ye gider. Londra'da, Central School of Art and Design'da, Hornsy Collage'de ve Literary City School'da gravür litografi dallarında Prof. Kestelman; tahta baskı, linol baskı ve kumaş baskı dallarında Prof. Vernon Mills ile çalışır. Akademilerdeki sanat eğitimi çalışmalarını inceler. Aynı yıl okullarda ürettiği çalışmaları ile Londra'da Hilton Oteli salonlarında kişisel sergi açar. Bu sergideki eserlerinden bazıları Gülbenkian tarafından satın alınır. Hocamızın kumaş baskısı halen Gülbenkian Vakfı'nın Portekiz'deki merkezinde sergilenmektedir (Önder, 2000). İngiltere'de bulunduğu 1967 yılında Cambridge Üniversitesi "Jesus Collage"

tarafından 24 Temmuz 1967 tarihinde düzenlenen “Üçüncü Uluslararası Türk Sanatı Kongresi’ne” davetli olarak katılır. Türk Kültür Ateşeliği aracılığı ile İngiltere’de çağdaş eğitimin öncü uygulayıcıları olan modern okulları gezerek incelemelerde bulunur. “Öğretmeni İş Başında Yetiştirici” kurslarını da takip eder. 1969 yılında yurda döner (Önder, 2000).

6.2. Nevide Gökaydın’ın Eğitimci Kişiliği

Köy enstitülerinde öğretmenliğe başlayan Nevide Gökaydın öğretmenlik yaptığı süreçte öğrencilerini düşündüren, çözüm önerileri üreten, üretken ve yaratıcı bireyler olarak yetiştirmiştir. 1944 yılında İsmet İnönü ve Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, İ. Hakkı Tonguç bakanlık ileri gelenleriyle Savaştepe Köy Enstitüsü’ne gelir. Enstitünün özel bir resim atölyesi vardır. Öğrencilerin çalışmalarını incelerler ve kısa bir süre sonra Bakan Hasan Ali Yücel Nevide Gökaydın’dan Ankara’da bir öğrenci sergisi açmasını ister ve Ankara’da bir öğrenci sergisi açılır. Savaştepe Köy Enstitüsünden bir öğrencisi öğretmenini şöyle anlatır: “Nevide Gökaydın öğretmenimiz, derslerinde ezbercilikten ve kopyacılıktan uzak; yaratıcılığı ilke edinmemizi isterdi. Yaptığımız resimlerde, heykellerde, linolyum oyma ve basma işlerinde, su ve kitle kağıdı yapımında temiz, özgün ve yaratıcılığa dayanan işler isterdi.” (Aktan, t.y. s. 15).

Sevgili Nevide Gökaydın Hocamız ile yapılan bir röportajda hocamız eğitim ile ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Eğitim, bugün ulusal sınırları aşmış bir nitelik taşımaktadır. Çağımızın, malzeme, teknik, fonksiyon karmaşasına ve ulusal niteliklerimize cevap verecek bir eğitim sisteminin saptanması ve yararlanması gerekmektedir. Eğitim topluma ait bir kurum olduğundan doğal olarak onun gereksinimleri doğrultusunda yönlendirilmesi ve biçimlendirilmesi gerekir.

Bugün yaşadığımız bu gerçekleri fark eden toplumlar, eğitim sistemlerini en az 10 yılda bir kontrol etmekte ve gerekirse yenilemektedirler. Ülkemizde bu uyum zorunluluğu gerçek anlamda ilk defa cumhuriyetle birlikte hissedildi ve birçok alanda olduğu gibi, eğitim alanında da önemli adımlar cumhuriyet döneminde atıldı.

Çağımızda zengin iletişim araçları ortamında yetişen çocuklar, bugün, araştıran, bulan ve devamlı ne? niçin? nasıl? Sorularına tıpkı bir bilim adamı gibi yanıt arayan varlıklardır. Bu karakterleri deneysel eğitim ortamında eğitmeliyiz. Çağımızın eğitim biçimi deneyseldir.

Sanat eğitimi ortamında genç, tıpkı bir bilim adamı gibi varsayımlarını deneyerek sonuca varır. Cumhuriyet döneminde başlayan bugün de yaygınlaştırmaya çalıştığımız sanat eğitimi sistemi çocuğun ve gencin geniş anlamda zihinsel gelişmesini içeren en güvenilir eğitim ortamıdır. Bu ortamda genç, kendi temposu paralelinde doğal eğilimlerini uygular. Kendi eğitimi ve deneyimlerini kullanır.

Eğitimin her aşamasında çalışmalar, yeni varsayımlarını denemeleri, bu doğal eğilimleri paralelinde olmalıdır. Sanat eğitimi, tasarım eğitiminin amacı gencin düşünme ve yaratıcı gücünü geliştirmektir. Yaratıcılık, zihinsel ve duygusal aktivitenin her türü içinde mevcuttur. İnsanı, özelliklerini tümü ile dikkate alan ve geliştiren bir yöntemdir. Çünkü, bu yöntem, bilincin, zekanın, yargılama ve usa vurma güçlerinin dayalı olduğu tüm duyguların eğitimidir.

Ancak bu duygulardır ki öğrenci dış dünya ile bağlantılar ve ilişkiler kurar ve içinde bulunduğu toplumla organik bir bütünlük oluşturur ve toplum içinde yerini alır. Amaç, gelecekteki, Türk toplumuna vasıflı bireyler kazandırmaktır. Nihai hedef ise, Türk toplumunun yücelmesi ve refahıdır (Buyurgan, Aralık 2004).

“Yaratıcı Eğitimin Yaşamsal Önemi” başlıklı 1996 yılının Haziran ayında kaleme aldığı bir yazısında sevgili Nevide Hocamız görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

Köklü değişimlerin olduğu bir çağda yaşıyoruz. Bu değişimleri anlamak ve bunları cesaretle karşılamak için hazırlıklı olmamız gerekir.

2. BİNLİ yıllara yaklaşırken bu değişim ortamında, ülkelerde yaşamsal bir rol oynayacak tek gücün EĞİTİM olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle de, gelecek yıllar için hedefimiz, en azından herkesin temel eğitim almasını sağlamak olmalıdır.

Gelecek kuşaklar, ULUSAL SINIRLARIN ötesine geçecek olan EKONOMİK, TEKNOLOJİK, ÇEVRESEL VE TOPLUMSAL sorunlarla, yüzyüze geleceklerdir.

Bu nedenle, gelecek kuşaklar kendi yaşamlarını biçimlendirecek olan bu değişik ortamla daha ETKİN bir düzeyde ilgilenmek zorunluğunu duyacaklardır.

Okullar ve Üniversiteler, bireyi topluma hazırlama olan amaçları gereği, öğrencinin ihtiyaç duyacağı EĞİTİM'i, birlikte yürütme ve ortaklaşa karşılama durumunda kalacaklardır.

Yeni kuşakların en kısa zamanda yaratıcı güçlerini geliştirici biçimde yetiştirilmeleri ve YAŞAMLA, DÜŞÜNCE temelinde mücadeleye girmeleri sağlanmalıdır. Bu amaç sağlanamazsa UYGARLIK düzeyini koruyarak sürdürmek olanaksızdır.

İnsanlık, çağdaş yaşamın karmaşıklığı nedeni ile DAHA FAZLA ve DOĞRU BİLGİ ve GERÇEK EĞİTİMLE güçlenip mücadeleye katılma zorundadır. Eğer Eğitimciler, gençliğin KENDİLERİNDEN ÖTESİNİ GÖRMELERİNİ ve dünyanın BAĞIMSIZ ve BİLİMSEL YAPISINI, anlamalarını sağlayamazlarsa, her kuşak, kendi süreci içinde güç kaybedecek ve yaşama yeteneği azalacaktır.

Daha ötesi, çağımızda dünya ve yurdumuz için, EĞİTİM'in bakış açısı KÜRESEL olmalıdır. Gençlerin kendi kültürlerinin dışındaki KÜLTÜRLERİN varlığı hakkında da bilgilendirilmeleri gereklidir.

Bugün, dünya bu KÜRESEL sürece tam olarak girmemiş olsada, insanoğlu, UZAYA ayak bastığından bu yana bizlerin sadece KÜÇÜK bir GEZEĞENİN gözlemcileri olduğumuz anlaşılmıştır.

Bu durumda, EĞİTİMİN insanlık için tek umut olacağı görülüyor. Gelecekte varlığımızı sürdürebilmeyi, onda, yani EĞİTİMDE görüyoruz. Diyebilirimki, İNSANLIK hiçbir dönemde EĞİTİM'e bu denli umut bağlamamıştır.

Önümüzdeki yıllarda, SINIFLAR, ATÖLYELER, LABARATUVARLAR, süratle hepimizin YAZGISINI, GELECEĞİNİ etkileyecek sorunlar üzerinde yoğunlaşacaktır.

Bu sorunlara çözüm aranırken, DÜŞÜNÜR ve AKADEMİSYENLER artık yalnız çalışamazlar. Çünkü sadece yöresel sorunları değil, sınırlar arası global sorunları da tartışmak zorundadırlar.

Bugün, dış ülkeler, tarihte ilk kez RESMİ ÖĞRETİM için de işbirliği yapmışlardır. Bütün bu gerçekler ışığında değerli üniversitemiz de yaşamsal önemi haiz olaylara, elbirliğ, güç birliği, ortamında sahip çıkmalıdır. Bu beraberlik sağlansa, yaratıcı ve paylaşımcı bir gerçek olan AKADEMİSYENLER TOPLULUĞU, önce yurt genelinde bunu takiben de dünya çapında birlik oluşturacak ve BİLİMSELLİĞİ eşit düzeyde uygulayacaklar ve yaygınlaştıracaklardır.

Eğitim bu çağdaş noktaya gelinceye kadar çeşitli aşamalardan geçmiştir... Bunu kısaca özetlemek istiyorum.

19. yüzyılda bilimsel anlamdaki önemli gelişmeler paralelinde, SANATTA ortaya çıkan aşamalar, KÜBİZMİ, ÖZGÜR DÜŞÜNCEYİ, TEKNOLOJİK gelişmeyi oluşturdu. Yıllar içinde, EĞİTİM DE değişen toplum şartları paralelinde, toplumsal yapıya uygun olarak kendini yeniledi ve BAUHAUS ekolü doğdu. Sonraki yıllarda toplumun gösterdiği gelişmeler yaratıcı ve düşünen insanı gerekli kılınca eğitimde de 2.bir aşamaya ihtiyaç duyuldu.

Bunun sonucu GORDON, GUILFORD, KOBERG, OSBORN, PUANKARE, SARTIR ve MCKIM gibi filozof, sanatçı ve bilim adamları 1944 Revolutionunu oluşturdu. Ortaya koydukları prensipler ve EĞİTİM SİSTEMİ, KENDİNİ TANIMAYI, ARAŞTIRMAYI, YARATICILIĞI GELİŞTİRMEYİ tümü ile kapsıyordu. Bu prensiplerin temelini

oluşturan en önemli özellik sanat ve bilimin eş değerliliğidir. Bu görüş 20 nci yüzyılda düşünce ortamında büyük bir aşamadır.

Kıscacı: Bu prensipleri, düşünceyi eyleme bağlayan, UYGULAYICI, DÜŞÜNDÜREN, BULUŞ YAPAN olarak açıklayabiliriz.

Yaratıcılığa yönelmiş bir toplum oluşturabilirsek BİLGİ ortamına daha yakın değerlere ulaşmış oluruz.

Üç üniversite, Gazi, Hacettepe ve Bilkent'in GÜZEL SANATLAR bölümlerinin TASARIM EĞİTİMİ SİSTEMATİĞİ buna özgü sistemlerle bu felsefe doğrultusunda yönlendirilmiştir. Bu SİSTEM, DOĞA FELSEFESİ paralelinde, BİLİMLE iç içe aktivitesini yürütür. BİRİMLER ve MODÜLLER RİTMİK bir ilişki içinde örgütlenerek, bütünleşirler.

Gördüğünüz ürünler uygulanan tasarım eğitimi sisteminin temel prensibi olan yaratıcı düşünceyi yansıtan eserlerdir. Bu çalışmalar, öğrencilere yukarıdan beri sözünü ettiğimiz çağdaş insanın gerek duyduğu, duygu, düşünce, eylem ve paylaşma gücünü kazandırmaktadır.

Gelin! Gençliğin, dünyayı, bütün olarak görmesini, güzelliklerinden ESİNTİ ALMASINI ve onu korumayı KUTSAL bir zorunluluk gibi kabul etmesini sağlayalım ve bu amaç için elele ve güç birliği içinde çalışalım. Eğitimin, yaşanan ortamın gereksinimine yanıt veren tek çözüm olduğunu da hiç unutmayalım (Önder, 2000).

1971 yılından iki binli yılların başlarına kadar çağdaş bir eğitim sistemi olan Temel Sanat Eğitimi orta-lise ve üniversite düzeylerinde, fiilen çalışarak, uygulamalarını, sonuçlarını, biri lise diğeri üniversite düzeyinde iki kitapta toplar. Orta ve lise düzeyindeki çalışmaları, Yükseliş Koleji'nde öğrencileri değişik ve ucuz malzeme ile çalıştırarak, onların yaratıcı güçlerini geliştirmeye yönelik "çağdaş bir sanat eğitimi programı" uygulamalarıdır. Üniversite düzeyindeki öğrenci çalışmaları Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi (1985-87), Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi (1987-93) ve Gazi Üniversitesi GEE, Resim-İş Eğitimi Bölümü'ndeki (1993-97) derslerindeki öğrencilerinin çalışmalarından oluşur. Lise ve üniversitelerdeki derslerindeki öğrenci çalışmalarını farklı kurumlarda sergiler (Önder, 2000).

6.3. Nevide Gökaydın'ın Bilimsel ve Sanatsal Çalışmaları

Nevide Gökaydın uzmanlık alanı olan konularda yazarak bu alanlardaki birikimlerini öğrenci, öğretmen, çocuk ve yetişkinlerle paylaşmıştır; yazılı eserleri şöyledir:

1-Flanograf ve Teknolojisi, 2- Yazı Tahtası ve Eğitsel Değeri, 3- Teşhir Levhası, 4- İletişim Tekniği-Sembolik Çizimler (1965, Üniversite Düzeyi), 5- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (1983) (İlkokul 1.2.3. sınıf), 6- İş ve Teknik Eğitimi a) öğrenciye b) öğretmene (Nevide Gökaydın, Hidayet Telli, Olcay Tekin Kırışoğlu), 7- Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı (Orta Okul- Lise Düzeyi), 8- Yaratıcı Kumaş Baskı Teknikleri (1998, Üniversite Düzeyi), 9- Sanat ve Dil (1998), 10- Çağdaş Eğitimde Sanat, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları (Ortak Yayın), 11- Temel Sanat Eğitimi (Üniversite Düzeyi), 12- Neolitik Çağdan Bugüne Seramik (Üniversite düzeyi, basıma hazır) (Önder, 2000).

Tam bir Cumhuriyet kadını olan Nevide Gökaydın toplumsal olaylara, sorunlara duyarlı, bu sorunlarla ilgili çözüm arayan, destek veren kişilikte sosyal bir insan; alanı ile ilgili oluşumlarda da yer alan bir sanatçıdır. Gökaydın'ın üyesi olduğu kurumlar şöyledir:

1. Kuzey Atlantik Derneği (Nato Eğitim Topluluğu Konsey Üyesi)
2. Kore Savaş Muharıpleri Derneği
3. Sanat Kurumu
4. Çocuk Esirgeme Kurumu (1953-63)

5. Kadının İçtimai Hayatını Koruma ve Tetkik Cemiyeti (1974)
6. Türk Amerikan Kadınlar Derneği
7. Karikatürcüler Derneği
8. Atatürkçü Düşünce Derneği
9. Çağdaş Düşünceyi Destekleme Derneği
10. GESAM (Türkiye Güzel Sanat Eseri Sahipleri Meslek Birliği) (Önder, 2000). GESAM'ın merkezindeki Toplantı Salonu'nun ismi "Nevide Gökaydın" dır.

Nevide Gökaydın, özgün baskı, heykel, seramik, kumaş baskı, resim, animasyon ve karikatür alanlarında eserler verir (Görsel 9, Görsel 10). Kendisi aynı zamanda yazardır. 1941 yılından yaşamının sonuna kadar üretir, Devlet Güzel Sanatlar Resim ve Heykel Sergilerine, karma sergilere katılır; yurt içi ve yurt dışında kişisel sergiler açar (Önder, 2000). 1941-1946-1974 yıllarında Türkiye'de heykel dalında ödüller alır. 1968 yılında Londra Hilton'da gravür ve kumaş baskı sergisi açar.

Görsel 9. Nevide Gökaydın, "Çıkmaz Yollar", Linol Baskı, 1967

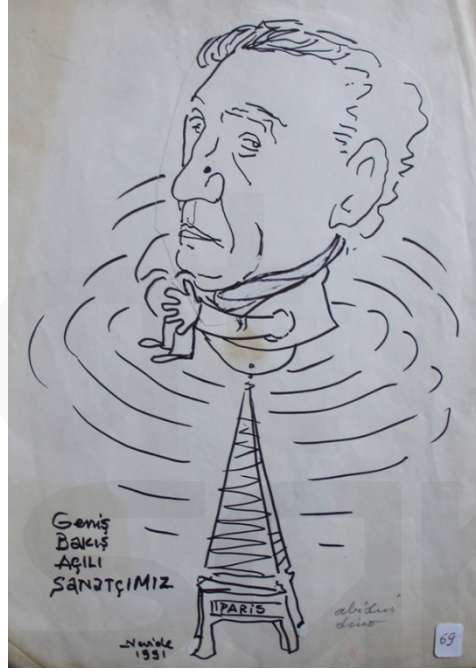

Görsel 10. Nevide Gökaydın, “Anadolu Kadını” tahta baskı, 1970

Gökaydın 1941 yılından beri karikatür çalışmaları yapar. İnsanların dış görünüşleri kadar, kişiliklerini de ortaya koyan, bir çeşit çizgi hiciv olan karikatür severek çalıştığı bir sanat dalıdır. Bu alandaki çalışmalarını 1975 yılında Ankara Sanat Kurumu'nda, 1992 yılında İstanbul Karikatürcüler Derneği'nde açtığı 200 portrenin yer aldığı kişisel sergilerle kamuoyu ile paylaşır (Görsel 11, 12, 13, 14) (Önder, 2000).

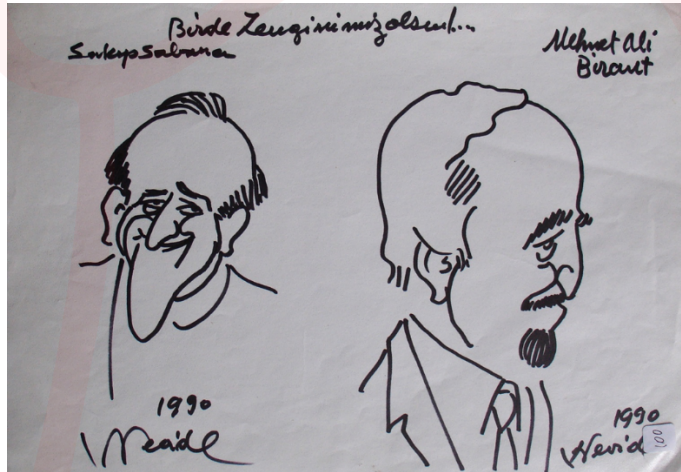
Görsel 11. Nevide Gökaydın, “Zühdi Müridoğlu”, 1989 (Solda)

Görsel 12. Nevide Gökaydın, “Abidin Dino”, 1991 (Sağda)

Görsel 13. Nevide Gökaydın, “Semih Balçoğlu”, 1970 (Solda)

Görsel 14. Nevide Gökaydın, “Sakıp Sabancı, Mehmet Ali Birant”, 1990 (Sağda)

Eserlerini ortaya koyma sürecindeki duygu ve düşüncelerini şöyle ifade eder: “Sanatçı doğa kurallarını kullanır, fakat kendi özgür ve kişisel dili ile yorumlar. Sanat plastik bir düşüncedir, bir eylemdir. Uzun yıllar yaşadığım toplumda aynı felsefe paralelinde yol aldım ve eser verdim” (Buyurgan, Aralık 2004).

7. Sonuç

Nevide Gökaydın, eğitimci kişiliği, sanatsal üretimleri, bilimsel yayınları ve toplumsal olaylara duyarlılığı ile kalıcı izler bırakmış bir sanatçı eğitimcimizdir. Çok sayıda makale ve kitap yazmış, çocuk kitapları, alfabeler

resimlemiş, film ve animasyon çalışmaları yapmış; 24 Kasım 2010'da GÖRSED tarafından verilen "Yılın Görsel sanatlar Eğitimi Hizmet Onur Ödülü"ne layık görülmüştür.

Sevgili Nevide Gökaydın hocamız ilk ve orta öğretimde verdiği derslerine, sanat eğitimine yönelik görüşlerini, bu seviyeler için hazırladığı Temel Sanat Eğitimi kitabında (Görsel 15) şöyle ifade eder:

"Üniversite öğretmenliğimin yanı sıra, bazen kısa süreli, bazen kesintisiz, ilk ve orta öğretimde de eğitime katıldım. Başlangıçta, bu uyanık, canlı, zeki, varlıkların özelliklerini tanımak zaman aldı.

Uzun yıllar boyunca, öğretmenleri ile yaşamıştım ama, öğretene, yetiştirirken, öğretilecek genci tanıımıyordum.

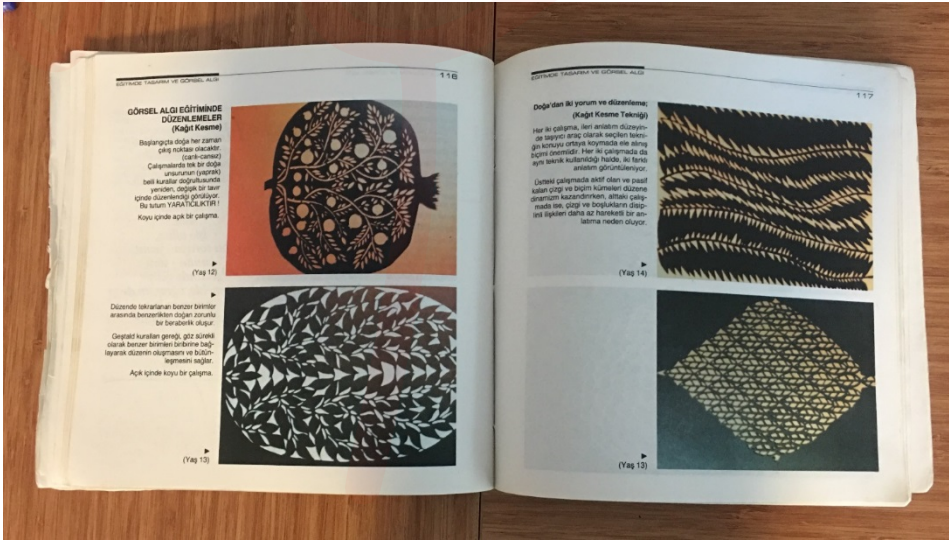
Önce onları tanımak ve sonrada onlara, bu sorunlarla yüklü ve durmadan değişen çağıımıza uygun düşecek, yararlı olacak, eğitim yollarını bulmak gerekiyordu.

Garip ama gerçek, arayışlarımda, öğrencilerimin gençlikleri oranında, büyük olan zekalarından fişkıran sinyaller, beni yönlendirdi.

Sonuçta bir fikir bütünlüğü ortaya çıktı ve artık yapılması gereken belli olmuştu. Doğal olarak, sanat, (kendisi yaratıcı bir işlev olan) "sanat amaç değil ama, araç olacaktı", bu eğitimde. Dersin adının da, Temel Sanat Eğitimi olması gerekiyordu.*

Kendi sanatsal çalışmalarımı da yürütüyordum bu arada. Fakat insan kendi çabalarından önce, gençlerin yetişmesi doğrultusunda ortaya koyduğu emeğe, daha büyük sorumluluk duyuyor kanımca.

İstedim ki, hedef aldığım zaman içinde, yüzyüze geldiğim gençler, arayıcı, yaratıcı, düşünen insanlar olsunlar ve o temelde, kıvrılmış, sinsice yatan bencillikten kurtulup, kendilerine olduğu kadar, yurtlarına, başkalarına da yararlı olsunlar. Yurt sorunlarını anlayanlar geçmişte bu sorunlara çözüm bulanların fikirlerini unutmayıp kuşaktan kuşağa da aktarsınlar. İnsanlar arası bu tür bağlılıklar, toplulukları, Ulu Atanın hedeflediği düzeye ulaştırabilir." (Gökaydın, 1990, önsözden).

Görsel 15. Temel Sanat Eğitimi Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı kitabından öğrenci çalışmaları, s. 116-117

Nevide Gökaydın hocamızın üniversite seviyesinde hazırladığı Temel Sanat Eğitimi kitabında (Görsel 16) sanata ve sanat ve tasarım eğitimine yönelik görüşlerinden bazıları da şöyledir:

"Doğanın dokusunda var olan matematiksel düzen ile bu düzenin felsefi ve içerdiği değerler, sanatın üzerine inşa edildiği görülmez bir temel oluşturur. Sanatçı, sürekli olarak bu matematiksel olguları, sezgisi ile bulup

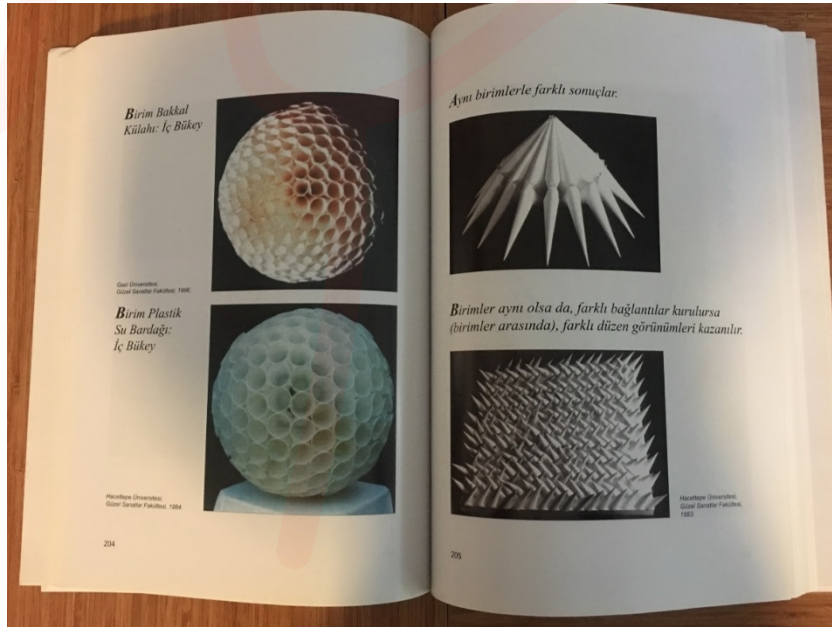
yorumlayarak ve estetiğe katarak gerçek sanatı meydana getirir. Çağımızın fizik bilimi de, doğada ortaya çıkan bu matematiksel ve geometrik dokunun varlığını vurgulamıştır...

Bugüne kadar, görsel eğitim veya genelde eğitim, düşüncede esnekliğe önem vermemiştir. Klasik eğitim sistemlerinde, bilinç üstü üzerinde durulur, bilinç altının harekete geçirilmesine hiç önem verilmezdi. Tasarım eğitiminin esas amacı ise, bilinç üstü ve bilinç altı ile düşünme olayını ve görme duygusunu bir bütün haline getirmektir. Öyle ki düşünülen her şey gözlerle algılanacak ve gözlerle iletişim yapacak bir biçimde gelişsin. Görsel düşünme ve görsel algı arasında çok sağlam bir köprü kurulmalıdır. Düşünme ve tasarım süreci içinde, bilgi ve zeka ile yaratıcı bir biçimde yoğrulmuş çalışmalar mutlaka bir yorumla sonuçlanacaktır. Ancak deneyler sonucu, öğrencinin TASARIM olgusunun denetim altına alınması, kontrol düzeyine gelmesi ile mümkün olabilir.

ARNHEIM'a göre "Bu olgunun çok ilerideki kanıtı, öğrencinin tasarladığını uygulayacak duruma gelmesi olacaktır."

Başlangıçta eylem vardır. Zaman içinde düşünce eylemin üstünde yer alacaktır. Tasarım eğitimi felsefesi gereği ortaya çıkan yapısal (konstrüktif) çalışmalar, üç boyutlu biçimsellik alanında yeni buluşları belirler ve konstrüksiyonu belirleyen biçimler bilinçlenir, kurallaşır. Malzeme çeşitlenip denemeler arttığında ise, bilinçlenme fonksiyonel bir güç kazanır.

Paul Klee'nin dediği gibi "Çağdaş sanatta yalnız biçim değil biçim kadar fonksiyon da önemlidir." İşte çağdaş bir eğitim sistemi olan Tasarım Eğitimi uygulamalarında, en büyük ölçekten en küçük ölçeğe kadar, doğanın bu temel biçim ve ritimlerini ve onların birbirleri ile olan ilişkilerini sistemine örnek almaktadır. Bu sistem, doğadaki formları görmek, anlamak ve bunları araştırarak yapılarında kullanmak yolunu izler. Bu yolla, yaratıcı gücü, anlayış ve sezgileri harekete geçirirken, sanat ve bilimi bir araya getirmekte ve estetiğin yanına matematiksel, geometrik hatta fizik kurallar koymaktadır" (Gökaydın, 2010, önsözden).

Görsel 16. Temel Sanat Eğitimi Sanat Eğitimi Öğretim Sistemi ve Bilgi Kapsamı kitabından öğrenci çalışmaları, s. 204-205

"Yaşam boyu sanat eğitimini mesleğinde ideal edinmiş ve büyük Atamızın devrimlerinin gerçekleştiği süreci yakından yaşamış, bu ideallerin itici gücünü mesleki eserlerinde kanıtlamış, insana, sizlere büyük güven duyan bir eğitimcinin" (Önder, 2000) yaşamı özellikle de eğitimci kişiliği bizlere etkili bir örnek oluşturmaktadır. Sevgili Nevide Gökaydın Hocamızın yaratıcı ve üretken öğrenciler yetiştirdiği upuzun öğretmenlik süreci, sanatsal uygulamaları ve

toplumun sorunlarına ve ihtiyaçlarına yönelik duyarlı yaklaşımları ve çözüm önerileriyle geçen verimli bir yaşam serüveni olmuştur; sevgili hocamız yetiştirdiği öğrencileri ve eserleriyle hiç unutulmayacak, hep yaşamaya devam edecektir.

Kaynakça

Aktan, M.A. (t.y.) “Üretici ve yaratıcı eğitimci Nevide Gökaydın”. s. 15-16. *ABECE*.

Altınar, A. (1986). *Her Yönüyle Atatürk*. Editör: Avni Altınar. Genişletilmiş 5. Basım. İstanbul: Bakış Yayını.

Aydemir, Ş.S. (1986). *Her Yönüyle Atatürk*. Editör: Avni Altınar. Genişletilmiş 5. Basım.

İstanbul: Bakış Yayını.

Buyurgan, S. (Aralık 2004). *GÖRSED Bülten*. Ayın Röpörtajı: Nevide Gökaydın ile meslek hayatı, eğitimci kişiliği ve sanatçı yönü ile ilgili bir söyleşi.

Çotuksöken, Y. (1994). *Atatürk'ten Seçme Düşünceler*. İstanbul: Özgül Yayınları.

Gökaydın, N. (1990). *Temel Sanat Eğitimi Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı*. Ankara: Sedir Yayınları.

Gökaydın, N. (2010). *Temel Sanat Eğitimi Sanat Eğitimi Öğretim Sistemi ve Bilgi Kapsamı*. İstanbul: Bireysel ve Toplumsal Yaratıcılık Merkezi.

Karasar, N. (1991). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. 4. Basım, Ankara: Sanem Matbaacılık.

Önder, A. (2000). Nevide Gökaydın Arşiv Klasörü (özgeçmiş, fotoğraflar, hakkında çıkan haberler, yayınlar, röportajlar, konuşma ve bilgi notları)

Sözen, M. ve Tanyeli, U. (1992). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yılmaz, M., Ertan, T.F., Sarıay, Y., Dağistan, A., Kılınçkaya, M.D., Sezer, A., Aytepe, O. ve Aktaş, A. (1998). *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Editör: M. Derviş Kılınçkaya. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 2. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 3. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 4. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 5. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 6. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 7. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 8. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 9. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 10. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 11. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 12. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 13. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 14. Nevide Gökaydın Arşivinden, 2018

Görsel 15. Temel Sanat Eğitimi Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı kitabından, 2018

Görsel 16. Temel Sanat Eğitimi Sanat Eğitimi Öğretim Sistemi ve Bilgi Kapsamı kitabından, 2018

